

Стоян Атанасов (съставител)

Мислещият от дистанция човек

*Конференция в чест на 80-годишнината
на проф. Ивайло Знеполски*

София, 2023

На корицата е използвана снимка,
предоставена безвъзмездно от проф. Цочо Бояджиев

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Авторски колектив, 2023

© Стоян Атанасов, превод от френски на чуждестранните автори, предисловие, 2023

© Жана Дамянова-Аса, въвеждащи думи, 2023

© Румяна Дамянлиева, оформление на корицата, 2023

ISBN 978-619-01-1333-4

МИСЛЕЩИЯТ ОТ ДИСТАНЦИЯ ЧОВЕК

Конференция в чест на 80-годишнината
на проф. Ивайло Знеполски

Съставител

Стоян Атанасов

СЪДЪРЖАНИЕ

Встъпителни думи от Жана Дамянова-Аса.....	7
Предисловие	
<i>Стоян Атанасов</i>	11
Персоналистическото мислене в системи от биографии	
<i>Михаил Неделчев</i>	15
Трансцендентална философия и семиозис.	
Бележки към дебата за границите на хуманитарното знание	
<i>Боян Манчев</i>	25
Завръщане към <i>linguistic turn</i>	
<i>Жак Ръвел</i>	37
Какво се случва с езиковия и прагматисткия обрат, когато колективните идентичности и колективните субекти се завърнат?	
<i>Боян Знеполски</i>	67
Градът, чийто принц е жертва	
<i>Даниел Даян</i>	77
Да четем Казанова както Ивайло Знеполски чете Сад и Набоков	
<i>Стоян Атанасов</i>	99
Същност, генеалогия и критически потенциал на метафората „чалгализация“ на обществено-политическия живот	
<i>Георги Лозанов</i>	111
Силите на речта като сили на промяната	
<i>Димитър Вацов</i>	121

Историческата истина и нейните граници	
<i>Джовани Леви</i>	133
Документалният подход	
<i>Стилян Йотов</i>	147
Градско събуждане: русенски и софийски животописи	
<i>Михаил Груев</i>	161
За изкуството да поддържаш разговор	
<i>Христо Тодоров</i>	185
Изпитанието на различието	
<i>Владимир Градев</i>	191
Утопията: перспективи и безперспективност на нейното теоретизиране	
<i>Александър Кьосев</i>	199
Мисли относно сегашната криза на социологията	
<i>Сирил Льомийо</i>	209
Социални науки и революционна промяна – прагматични аспекти	
<i>Ивайло Знеполски</i>	223

ВСТЪПИТЕЛНИ ДУМИ ОТ ЖАНА ДАМЯНОВА-АСА

Уважаеми колеги, скъпи приятели,
Не мога да не споделя с вас колко съм щастлива, че днес и утре ще имаме възможността да работим заедно. Поводът на срещата ни е тържествен: 80-ия юбилей на проф. Ивайло Знеполски! Използвам случая да му пожелаая от ваше и от своя име още дълги години да ни радва неговата дисциплинирана работоспособност и концептуална проникновеност!

Нашата среща е замислена не като възпоменателно събитие, а като платформа за изпробване на нови подходи във ветровитите полета на социалните науки. Проф. Знеполски винаги е търсел приложение на идеите си в реалността. Той винаги е искал интелектуалните постижения и новите понятия да подготвят едно добронамерено и просветено общество. Този прагматизъм е промислена позиция, стъпваща на наследството на Чарлс Пърс и Умберто Еко. Мисленето и знанието са опосредствани от знаци и текстове, чрез които имаме достъп до реалността.

Разривът между критичното, експертно знание, чийто носител е висшето образование и академията, и готовността на обществото да му се доверява, става все по-категоричен. Интензивният информационен поток заглушава търпеливото и аргументирано отношение към проблемите на съвременността. Фигурата на интелектуалеца е изгубила ореола си на обществено значим глас. В такава ситуация научната общност използва всеки повод да припомня как социалните науки могат да допринесат за трайното разрешаване на трудни обществени проблеми. В епохата на пост-истината и разрастването на социалните мрежи изследователите на публичната сфера могат да допринесат за зрялото им третиране от страна на политици, медии, публики.

Нека припомним, че Международната научна конференция ще е 24-ото издание на форума „Софийски диалози“, който проф. Знеполски създаде като платформа за академичен диалог и интелектуален обмен между българската хуманитаристика и изтъкнати мислители на съвременността. В рамките на форума българската академична общност и заинтересуваната от големите идеи на съвре-

менността публика участваха в отворени дискусии с Франсоа Фюре, Пол Рикьор, Жак Дерида, Умберто Еко, Райнхард Козелек, за да спомена само тези, които вече не са между нас. Всички вие също сте били неведнъж участници в напрегнатите дебати на форума и в маратонските му заседания. Благодаря ви, че отново сте с нас!

Научната конференция тя е интердисциплинарна и покрива изследователските полета, в които проф. Знеполски има концептуален принос през дългогодишната си научна дейност. Темата на конференцията ни: „Социалните науки пред предизвикателствата на променящия се свят“ е със заглавна конструкция, която е присъща на мисленето на проф. Знеполски. Като пример мога да припомня, че през 1997 г. посрещнахме Пол Рикьор под наслова „Философията пред предизвикателствата на промените“. През 2000 година отново бяхте многобройни в конференцията „Историята пред предизвикателствата на промените и паметта“.

60 години отдадени на академията и на облагородяването на обществото, бележат един пълноценно и интересно преживян интелектуален път. Ще ви доверя един епизод от моя личен опит, който подозирам, че в някаква степен е споделен и от моите български колеги. Когато през 70-те години, заради интересите си към киното, попаднах на книгата на проф. Знеполски *Актуалното кино*, за първи път открих на родния си език отворените пътища на сложната и завладяваща мисъл. Досегът с нея беше откровение и предизвикателство, които не престават да ме съпътстват в четенето на всяка нова книга на професора. Кинематографичният период на проф. Знеполски направи читателската публика съпричастна към достиженията на едно изкуство в апогей, до което ние имахме затруднен достъп заради идеологическата конюнктура в страна. През 80-те години на ХХ в. проф. Знеполски беше пионер на семиотичния подход в изследването на културата в период, когато хватката на тоталитаризма не толерираше новаторски подходи.

Пандемията промени нашите планове като ни изправи пред непредвидимото. Първоначално замисляхме традиционен присъствен колоквиум, среща на живо в уюта на слънчева (каквато е днес) София. После обсъждахме версията на хибридна конференция: едновременно присъствена и дистанционна. Днес се срещаме с посредничеството на дигитална платформа. Моля ви да ми простите за обилната кореспонденция, с която всички вие бяхте засипани заради тези промени в плановете ни.

Със съжаление трябва да споделя, че дематериализацията на срещата ни лиши от възможността да присъстваме на изложба, която по замисъл трябваше да бъде открита днес. Тази изложба проследява житейската, професионална и обществена траектория на делото на проф. Знеполски. Заглавието на изложбата е: *Изкуството да живееш с идеите. Проф. Ивайло Знеполски на 80 години: предизвикателствата на критическото мислене. Приключението да бъдеш винаги в крак с новото.*

Изложбата включва фотографии, книги, записани интервюта на чуждестранни телевизии, програмите на форума „Софийски диалози“. Материалите чакат по-добри времена, когато тя ще бъде достъпна за публика.

Тя е бегъл опит да се проследи многостранната научна, политическа и обществена дейност на професора. В схематичен вид ще ви запозная с акцентите в нея, след като няма да имаме възможност да я видим по време на конференцията:

Приносът на проф. Знеполски в съхраняването на най-ценното в българската култура в трудните условия на прехода и ползотворната му работа за успешно реформиране на институциите и управлението на култура за периода 1991–1995, когато той бе заместник-министър и министър на културата;

Богатата му академична му дейност и респектиращо научно творчество, изразено повече от 50 книги и над 100 статии, публикувани в България и чужбина. Списъкът с публикациите на проф. Ивайло Знеполски е дълъг, но като свидетелство за световното му признание ще цитирам две скорошни издадения на световно признатото научно издателство „Рътлидж“. Първото е авторска монография, издадена тази година: Ivaylo Znepolski, *Communism, Science and the University: Towards a Theory of Detotalitarianisation*, New York: Routledge, 2020. Втората книга е издадена под научното ръководство на проф. Знеполски. Тя е история на комунистическата епоха, написана от водещи български историци: *Bulgaria under Communism*, New York: Routledge, 2018. Използвам случая да ви покажа последната книга на проф. Знеполски, която излезе миналата седмица. Този обем том е озаглавен *Измамната лекота на демокрацията. Една друга история на преходното време*.

Без излишна скромност може да се каже, че проф. Знеполски е умел и ефикасен ръководител на големи изследователски екипи. Пример за това е 5-годишния изследователски проект, подкрепен от Европейския научен съвет, на тема „Режим и общество в Източна Европа (1956–1989). От разширено възпроизводство към политическа промяна“.

През 2005 г. проф. Знеполски основа и ръководи успешно и днес *Института за изследване на близкото минало*, който изследва травматичния и все още обвит в забрава и недоизказаност период на комунистическия режим преди 1989 г. Проф. Знеполски има решаващ принос, историята на близкото минало да не бъде чужда страна за българската читателска общност.

Проф. Знеполски винаги е стимулирал напредъка на младите учени в сферата на социалните и хуманитарни науки. В продължение на 15 години той беше ръководител от българска страна на Френско-българското ателие за обучение на младите учени – съвместен проект на СУ „Св. Климент Охридски“ и Висшето училище за социални науки (Париж). Това ателие ни срещна с много от вас. Проф. Знеполски беше централна фигура в създаването и функционирането на първото в България Докторантско училище по социални и хуманитарни науки

към СУ. Затова е логично, че на 12 ноември след нашата среща, ще се проведат традиционните Докторантски четения на катедра „История и теория на културата“, под егидата на проф. Знеполски.

Искам да благодаря на първо място на проф. Знеполски, който прие да участва в авантюрата: международна научна конференция във време на пандемия. Благодаря и на вас – участниците в тази среща. Сърдечни благодарности отправям към целия екип на катедра „История и теория на културата“, който безрезервно подкрепи това начинание от самото му начало. Благодаря на Фонд Научни изследвания при Философски факултет на СУ, чиято подкрепа направи възможна срещата ни. Радвам се да споделя с вас, че Френският институт в България и тази година подпомага работата на основания от проф. Знеполски на Дом на науките за човека и обществото. Благодаря за ефикасната и винаги навременна намеса на екипа на проекта: доц. Валентина Георгиева, Димитър Димов, Паула Ангелова и Ваня Еленкова.

Не мога да не отбележа приноса към нашата работа на преводачите на тази конференция. Проф. Стоян Атанасов, проф. Весела Генова и Станимир Делчев този път ще работят при екстремни обстоятелства. Именно преводът е слабото звено на иначе чудодейната платформа, която ще ни свърже.

Ана Благова има задачата да елиминира шума в информационния канал и да ни спести евентуалните комуникативни инциденти.

Желая ви ползотворна и вдъхновяваща работа!

Благодаря за вниманието!

Жана Дамянова-Аса